

Ivan Martinić

Priručnik za edukatore i vodiče u prirodi

Kako voditi edukativne šetnje i šumske radionice?

Ivan Martinić
PRIRUČNIK ZA EDUKATORE I VODIČE U PRIRODI
Kako voditi edukativne šetnje i šumske radionice?

Izdavač
Fakultet šumarstva i drvne tehnologije Sveučilišta u Zagrebu
Svetošimunska cesta 23, 10000 Zagreb
www.sumfak.unizg.hr/

Autor
Prof. dr.sc. Ivan Martinić, Fakultet šumarstva i drvne tehnologije
Sveučilišta u Zagrebu

Recenzenti
Prof. dr. sc. Boris Hrašovec
Dr. sc. Drago Marguš
Dr. sc. Ivan Vučković

Lektura
Nitor usluge d.o.o. Zagreb

Grafička priprema i tisak
LaserPlus d.o.o. Zagreb, Igor Vresk

Naklada: 300

Nijedan dio ovog priručnika ne smije se umnožavati ili na bilo koji način reproducirati bez pismenog dopuštenja autora.

Autori i izvori fotografija [redni broj slike]: JU Maksimir [13] ■ JU Nacionalni park Krka [32, 49, 61, 67, 74, 78, 83] ■ JU Nacionalni park Plitvička jezera [25] ■ JU Park prirode Učka [2, 8, 16, 17, 21, 35, 39, 47, 66b, 70, 73, 81] ■ JU Zagorje zeleno [20, 27, 58, 79] ■ D. Marguš [29, 66a] ■ I. Martinić [5, 6, 9, 15, 18, 23, 24, 26, 28, 33, 34, 36, 38, 41, 43, 44a, 44b, 46, 51, 53, 55, 57, 59, 60, 62a, 62b, 63, 65, 68a, 68b, 69, 71b, 72, 76, 77, 80] ■ T. Otmačić [82] ■ A. Štrbenac [42, 50] ■ web [1, 3, 7, 10, 11, 12, 14, 19, 30, 31, 37, 40, 45, 48, 52, 54, 56, 64, 71a, 75] ■ autori i izvori fotografija u Dodatku [str.]: D. Banić [128, 130, 139, 148, 152] ■ D. Marguš [128] ■ I. Martinić [140] ■ K. Šakić [132, 144], ■ web [136, 150]

CIP zapis je dostupan u računalnome katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 001111131

ISBN
978-953-292-071-0

Sadržaj

Predgovor	
Kako koristiti ovaj priručnik?	10
Zašto je pisan i koja je svrha priručnika za edukatore?	11
Što svaki edukator mora znati?	12
Zašto su za prirodu važne edukacija i interpretacija?	13
Koje su teme u fokusu edukacije i interpretacije?	13
Što su edukacijski programi u prirodi i koja je njihova uloga?	14
Što posjetitelji traže od edukativne šetnje u prirodi, a što im edukator može pružiti?	15
Što edukator treba znati o oblicima izvanučioničke nastava?	16
Što su zaštićena područja prirode i kakvu ulogu imaju u edukaciji i interpretaciji?	18
Što treba znati o edukativnim programima u zaštićenim područjima?	21
Kako postati dobar edukator?	23
Što se traži od edukatora?	23
Koje su osobine uspješnog edukatora?	24
Je li edukator više informator ili komunikator?	25
Što je edukacijski katalog i zašto je važan?	25
Što je u edukatorovoj „torbi priča“?	37
Primjer kratke priče/legende	37
Zašto su edukatoru potrebni rekviziti i pomagala?	37
Zašto je važna odora edukatora?	40
Interpretacija – što treba znati?	41
Gledati nije isto što i vidjeti – interpretacija znači vidjeti!	41
Što je interpretativni trokut?	42
Koji su izravni, a koji neizravni oblici interpretacije?	43
Što je interpretativno planiranje?	44
Zašto je interpretacija najvažnije sredstvo edukatora?	45
Koja su glavna obilježja i što je važno za uspješnu interpretaciju?	46
Koje su odlike dobre interpretacijske teme?	47
Što je <i>storytelling</i> i kakva je uloga pripovijedanja u interpretaciji?	51
Što je važno za dobru priču?	52

Vođene šetnje	55
Što su vođene šetnje?	55
Izbor teme pri vođenim šetnjama	55
Koliko trebaju trajati vođene šetnje?	57
Koja je optimalna veličina skupine?	57
Što edukator mora znati o špiljama i jamama?	58
Koja je uloga volontera i pomagača pri vođenim šetnjama?	58
Što treba znati o sudionicima vođenih šetnji?	59
Koja su iskustva o ponašanju posjetiteljskih skupina?	60
Nekoliko korisnih savjeta pri vođenju najmlađih sudionika	62
Što poučne staze čini dragocjenima za vođene šetnje?	65
Kako promovirati vođene šetnje?	66
Sigurnost pri vođenim šetnjama	67

Kako planirati i izvesti uspješnu vođenu šetnju?	69
Koje aktivnosti treba obaviti u pripremi dolaska sudionika šetnje?	70
Kako organizirati vođenu šetnju?	71
Što edukator treba obaviti prije same vođene šetnje?	72
Koje su aktivnosti edukatora u uvodu u obilazak?	72
Koje su aktivnosti edukatora tijekom vođene šetnje?	74
Koje su aktivnosti edukatora na završetku vođene šetnje?	75
Što je važno za plan vođene šetnje?	76
Kako planirati edukacijsku rutu, odnosno trasu obilaska?	77
Kako definiramo metodološki profil za teme pri obilasku?	78
Kako „odraditi“ pojedino stajalište?	78
Tijek jednoga obilaska – koncept vođenja	79

Kako u edukaciji koristiti poučne staze?	81
Osnovno o poučnim stazama	81
Koja je uloga poučnih staza i tko su posjetitelji?	83
Koje su odlike dobre poučne staze?	84
Koji su ključni elementi poučnih staza?	85
Što se postiže obilaskom poučne staze?	88

Šumske radionice	89
Zašto je boravak djece u prirodi po mnogočemu izvrstan?	89
Šumska edukacija – zašto je važna i zašto je posebna?	90
Zašto je šuma istinska učionica?	92
Što edukatori moraju znati o šumama općenito?	93
Što su zelene učionice?	98
Što je šumarska ili šumska pedagogija?	99
Koji su glavni ciljevi šumarske pedagogije?	99
Najkraće o šumskim dječjim vrtićima	104
Što treba znati o šumskim radionicama?	105
Izbor tema i aktivnosti za šumske radionice	108
O pristupima šumskim učionicama	111
Što treba znati o organizaciji i programu šumske radionice?	113
Zašto je važan evaluacijski upitnik?	122

Dodatak	125
Od ideje o prvim nacionalnim parkovima do njihova proglašenja	125
Ključni izazovi prvih nacionalnih parkova i osnivanje prve parkovne agencije	129
<i>New Deal</i> kao prekretnica u razvoju parkovnog sustava	135
Kratka povijest rendžerske službe – ideja, uzori i razvoj	141
Zanimljivosti razvoja interpretacije u zaštićenim područjima	146

Kako koristiti ovaj Priručnik?

Priručnik je osmišljen kao otvoreni skup informacija, ali i praktičan „navigator“ za sve koji žele obogatiti svoje edukativne programe u prirodi pristupima novog doba, rezultatima istraživanja i iskustvima drugih. Za lakše korištenje priručnika u nastavku upućujemo na njegovu osnovnu strukturu:

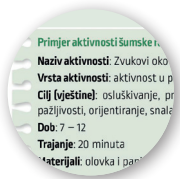
Osnovni tekst i slike • ove stranice sadrže pristupe, osnovna načela i ishodišta za inovativne prakse pripreme i izvođenja programa; donose metodološki strukturiranu razradu ideja, koncepata i evaluacije edukativnih programa u prirodi koji služe da unaprijedite svoja znanja i vještine te izgradite vlastiti vodički stil.

Dodatni tekstovi uz naslove fotografija • ovi tekstovi povezuju naslove fotografija sa širom slikom „učenja o prirodi u prirodi“; najčešće opise nadograđuju sadržaji koji mogu poslužiti vodičima kao dodatna informacija i okidač ili inspiracija u dizajniranju njihovih programa.

Savjeti edukatoru-vodiču • ovi izdvojeni okviri označeni simbolom šilt-kape rezervirani su za ideje, savjete i preporuke s namjerom da vodičima/edukatorima olakšaju korake prema uspješnom vođenju.

Primjeri dobre prakse • ovaj dio priručnika donosi detalje konkretnih programa i radionica s ciljem prijenosa iskustva terenskog i grupnog rada. U raznim elementima upućuju se na primjere koji se mogu lako prilagoditi, npr. istraživački zadaci ili tematski radni listići.

Kratka povijest američkih parkova kao nadahnuće • u posebnom dodatku predstavlja se kratku povijest najzanimljivijih razdoblja u razvoju američkih nacionalnih parkova. Odabrana su područja i teme koje su odavno nepresušni izvor nadahnuća brojnom parkovnom osoblju i posebno interpretatorima prirode širom svijeta.

Zašto je pisan i koja je svrha priručnika za edukatore?

U zaštiti prirode edukatori spadaju u red najposebnijih osoba. Obilazak područja s vodičem-edukatorom čini jedno od najljepših i najzanimljivijih posjetiteljskih iskustava u prirodi. Vodiči su često prvi i jedini kontakt posjetitelja sa zaštićenim područjem ili vrijednim lokalitetima prirode. Takva ih uloga čini iznimno važnima, a njihovo osposobljavanje dobro planiranom i zahtjevnom zadaćom. O njihovom edukatorskom umijeću izravno ovisi koje će se poruke i s kakvim uspjehom prenijeti na posjetitelje bez obzira je li riječ o stručnom informiranju, tumačenju, vođenim šetnjama, razgledavanju izložbi ili predavanjima u školama.

Posao edukatora je raznovrstan i pruža užitak i mnoštvo pozitivnih iskustava. To je sigurna i ekološka slobodna aktivnost za svakoga. Odvija se u prirodi, na čistom zraku, zahtijeva formu, kondiciju i koordinacijske sposobnosti.

Biti edukator nije nimalo laka zadaća, posebno uzevši u obzir potrebna stručna znanja i razumijevanje složenosti odnosa u prirodi. Edukator i vodič treba biti otvoren i spreman na interakciju s ljudima različitih životnih sfera, sposobnosti i dobi.

Priprema ovog priručnika temelji se na dugogodišnjem iskustvu u različitim oblicima ekološke edukacije, stoga je ovo priručnik od edukatora za edukatore! Želja nam je pomoći vam da ovladate vještinama uspješnog edukatora i budete što bolji edukator.

Dodatno, želimo vas ohrabriti da razvijete „svoj način“ u vođenju, da u vašem pristupu inovirate i razvijate nove ideje i alate uz održavanje dosljedne linije izlaganja i što je najvažnije, prilagođeno kontekstu vrijednosti samog lokaliteta i specifičnostima posjetiteljskih skupina.

Imajte na umu da se sve uloženo u pripremu isplati. I najmanji detalj može činiti nevjerojatnu razliku i zaista pridonosi uživanju i autentičnosti vođenja kroz prirodne predjele. Vidjeti učinak na posjetitelje dok im se ljepota i zanimljivosti prirode usađuju u svijest neizmjereno je zadovoljstvo.

Vaš entuzijazam i uzbuđenje daleko su najvažniji sastojak uspješnog vođenja u prirodi, čak važniji od razmjene znanja i informacija. Uvijek možete napraviti dobru prezentaciju jer ćete govoriti o nečemu što dobro znate. Zapamtite da vaša „publika“ želi da uspijete!

Ivan Martinić - dr. sc. redoviti profesor nastudijima Šumarstvo i Urbano šumarstvo, zaštita prirode i okoliša na Fakultetu šumarstva i drvne tehnologije Sveučilišta u Zagrebu. Različitim pitanjima zaštite prirode i upravljanjem zaštićenim područjima prirode profesionalno se bavi više od dva desetljeća. Kao voditelj projekata i konzultant angažiran je u razvoju zaštićenih područja u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini i S. Makedoniji. U programu hrvatsko-američke suradnje The Jobs in Parks boravio je u US National Park Service centru za interpretaciju Harpers Ferry te u nacionalnim parkovima Shenandoah, Grand Canyon i Zion. Stečena znanja i iskustva ugradio je u projekte i stručna usavršavanja u području edukacije i interpretacije u hrvatskim zaštićenim područjima kao npr. sustav trening seminara za interpretaciju šume u NP Krka, razvoj edukacijske platforme Risov kviz u NP Risnjak, program interpretacijskih kataloga s priručnicima za potrebe NP Plitvička jezera i dr. Autor je koncepta i voditelj osposobljavanja malih čuvara prirode u programu Ptiček koji se neprekidno provodi od 2008. godine. Objavio je više stručnih priručnika iz područja ekološke edukacije i šumske bioraznolikosti. U vođenju projekata potiče uvažavanje različitosti karaktera suradnika i razumijevanje kako je za pozitivnu motivaciju i dobre rezultate puno važnija energija koju svatko donosi u tim, nego uvjerenje kako bismo svi trebali raditi jednako.

www.sumagm.eu

www.elektroprojekt.hr

www.agroproteinka.hr

www.rcgo-piskornica.hr

www.dvokut-ecro.hr

Always green,
now evergreen!

www.ipz-uniprojekt.hr

www.piskornica-sanacijsko-odlagaliste.hr

www.vitaprojekt.hr

www.fidon.hr

www.oikon.hr

ISBN 978-953-292-071-0

9 789532 920710